

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Gasparis Megandri Tigvrini, In epistolam Pauli ad
Ephesios co[m]mentarius**

Megander, Kaspar

Basileae, 1534

VD16 G 3485

Capvt V.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36069

uelut breui fasciculo complectens, repetit. De quo plura Theophilactus.

Sitis autem inuicem alius in alium comes.

Per antithesim hæc superioribus opponit. Modò nanq̄ ostendit, quæ uitia ueteris hominis deuitāda sint: iam quæ uirtutes, & conditiones noui hominis sequendæ sint enarrat.

CAPUT V.

IN eadem morum parænesi perstat & primū argumento à Christi principis nostri exēplo sumpto colligit Christianos decere, ut alius alium diligat, propterea quod Christus ad eò nos dilexerit, ut mortem turpissimam pro nobis sit perpeffus. Deinde ad uaria pietatis officia describenda pergit.

Imitatores dei.

Suple in condonandis mutuis offensis, & benefaciendo male etiam de nobis meritis. De quo lege caput quintū

L 5 Matth.

Matth. sub finem, & caput decimo
 & tauum. Deniq; Lucae 6.

Tanquam filij dilecti.

Quorum scilicet officiū est, bonos
 patris mores imitari, & per omnia re-
 ferre. Hinc discendū est, illos demum
 germanos dei filios esse, qui patris eter-
 ni, & filii eius unigeniti charitatem imi-
 tantur. Quantopere autem uterq; nos
 dilexerit, mox subiungit, dicens.

Et tradidit semetipsum pro nobis, oblationē.

Scitē ad ueteris testamenti hostias,
 & uictimas alludit, de quibus Leuitici
 primo. Quæ sanē nil nisi typus Christi
 fragrātissimæ uictimę fuerūt, ut testat̄
 autor epistolæ ad Heb. capite nono &
 decimo. Alioquin enim deus cum ore,
 & naribus careat, ouiu, & boum uicti-
 mis nec uescebatur, nec earum nidore
 capiebatur, ut est uidere Esaie ultimo.
 Quod autem dominus in Leuitico ait,
 hosti

hostias rite oblatas sibi gratas esse, hinc fit, quod animū donantis potius, quā donum respiceret, hoc est fidem eorū, qui mysterium futuræ oblationis Christi intelligebant. Id quod ex Abelis, & Caini exemplo Gen. 4. cap. facile monstrabis.

Cæterum scortatio.

Quum supra turpiloquio interdixisset, id iam unā cum aliis uitiis repetit. Cæterum quod dicit, ne nomine quidem inter uos, hyperoche seu hyperbola est. Quasi diceret adeo immunes, ac inexpertes omnis obscœnitatis, & avaritię uos esse conuenit, ut nulla illarum mentio ita fiat, ut quisquam ex ea deterior reddatur. Neq; enim Paulus seu ecclesię ministris seu aliis piis interdixit, ne reprehendi, aut abominandi causa, istiusmodi uicia nominarent.

L 4 Sed

Sed magis gratiarum actio.

Græca uox ἐὐχαριστία, quam interpres Latinus gratiarum actionem uerit, etiam significat bonam gratiã: quæ interpretatio huc fortasse rectius quadraret. Nam quum ad finem superioris capituli Paulus uelit nostras confabulationes ita instructas esse, ut confabulatoribus piis gratiosæ, & acceptæ sint, & eandem sententiam hæc refrigeret: quid uetat quo minus utrobique idẽ docere uelit? Quasi diceret, obscœnitatis, & stultiloquium uos nõ decent, sed magis bona gratia, id est, sermo gratia & sale cõditus, quo alij non deteriores, sed meliores fiant.

Aut auarus. qui est simulachrorum cultor.

Quum apud pios nihil equẽ odiosum sit, atq; idololatria, Paulus non solum dehortationis causa idololatrã appellat: sed quod per hoc uitiũ uel maxime

me

mè à deo alienemur, quem unicè debemus uenerari. Vbicunq; enim auri thesaurus repositus, isthic & cor illius est. Proinde ex hoc loco docebis, idololatriam non solum in creaturarũ, adde etiam dei imaginibus uenerãdis consistere: sed in omnibus rebus, quas deo anteponimus. Dum enim uoluptati illicitæ & ambitioni studes, annõ ex illis deos facis, quibus, deo uero cõtempto, dum præceps ad eas ruis, litas, & per omnia obsequeris. Item dũ per fas, & per nephas opes congeris, annon ex illis deum Plutum, uidelicet Aristophanicũ facis? Hinc igitur idem Paulus I. ad Timot. 6. pecuniæ studium meritò radicem omnium malorum uocat. Etenim cum natura ipsa, hoc est, deus, nobis inseuerit ut coniuuges, ac liberos nostros amemus, uim et omnem iniuriã ab eis propulsemus:

L 5 tamen

tamen reperias quosdam lucri studio
 adeò dementatos, ut illos ad impudi-
 cum quæstum prostituât. Deniq; quū
 (teste Cicer. lib. I. officiorū) patria no-
 bis multò charior, & antiquior esse de-
 beret, quā parentes, liberi, propinqui,
 & familiares: tamen quidem usq; adeò
 lucri amantes sunt, ut eā hostibus pro-
 dant. Hinc nanq; factum est, ut multi
 ex Romanorum nobilibus ad Iugur-
 thæ scelera eatenus conniuerent, qua-
 tenus Iugurtha quantūuis sceleratus,
 tādē ex urbe domum rediens, eā-
 que multoties respiciens, dixerit: O
 quā uenalis es Rhoma, & cito peritu-
 ra, si modo emptorem inueneris. Hęc
 atque huiusmodi multa, & ex sacris
 & prophanis autoribus de hoc uitio
 adduci possunt.

Non habet hereditatem in regno Christi.

Pauli mens non est, ut quotquot
 scor. ati

scortati sint, immūdi & auari fuerint, à regno dei excludātur: sed quotquot in illis flagitijs perseverauerint. Siquidem Magdalena, & Matthæus, eiusmodi sceleribus obnoxij, tandem conuerſi sunt & salui facti. Deus enim (ut apud Prophetā inquit) non cupit mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur, & uiuat. Porrò autē quod Paulus in fine istius periodi ait, in regno Christi, & dei, arbitramur &, non copulatiuum, ἀλλὰ ἐξ ηὐστηκόθεν εἶναι, id est, expositiuum esse. Neque enim aliud Christi, aliud dei regnum est: sed quū filius cum patre unus, & idem (distinctum personis) deus sit, cōsequens est: ut idem quoq; utriusque regnum sit.

Ne quis uos decipiat inanibus sermonibus.

Per occupationem tacitæ quæstiōi
occurrit:

occurrit: Quasi diceret, haud me latet quosdā sciolos, inter uos esse, qui uos docere aufint, quod Deus non tam saeuus, & immanis sit, ut quēquam, propter scortationem immundiciam, stultiloquiū, auariciam, & alia huiusmodi leuia uitia damnet, quemadmodum Paulus tetricus morum censor putat: imò in hoc tenuia ista praecepta nobis dedit, ut timorem incuteret, non ut illorum uiolatores aeterno supplicio addiceret. Quo circa Paulus Ephesios praemonet, ne istiusmodi impostoribus aureis praebent.

Propter haec enim uenire solet ira dei.

Αιτιολογία est, quare dicaces illi deceptores potius, quam praecceptores, non sint audiendi. Propterea, inquit, quod ira dei super omnibus immorigeros ueniat. Per iram autem metonymicè poenam intelligito, quae ab irato deo

deo cunctis inobedientibus infligitur, non solum prædictis sceleribus obnoxiijs. Hæc per occasionem, istorum impietas notanda est, qui simplicem scortationem, & pecuniæ studium nõ pro capitali peccato habent. Atq; illis non tantum hic Pauli locus, sed & alius 1. Corinthiorum 6. obijciendus est. Ne erretis. Neq; scortatores &c. Item illud horrendum iudicium dei, Numeri 25. Vbi legitur, propter simplicem unius hominis scortationem, uiginti quatuor milia hominum occisa esse.

Ne sitis igitur consortes illorum.

Per epilogum particularem infert, & concludit, eos non audiendos, qui stultiloquium, urbanitatem, pecuniæ studium, & scortationem non pro capitalibus peccatis, sed pro leuiculis delictis habenda esse censebant.

Eratis

Eratis enim quondam tenebræ.

Causam subnectit, quare non conueniat, ut pristinos sceleratę uitę sodales sectentur: propterea, inquit, quod noua conditio, & alia professio, nouã quoq; & multò integriorem uitę conuersionem requirat. Ceterum in uoce tenebrę, enallage, seu mutatio est rei pro persona, & mira auxesis. Siquidẽ Paulus per eam ostendere uult, Ephesios quum in Gentilismo adhuc uersarẽtur, non solũ tenebrosos, & cęcos fuisse, sed ipsas tenebras, & cęcitatem: id quod supra clarioribus uerbis ostẽdit cap. 4. cum inquit: Ne post hac ambulales, quẽadmodum & reliquę Gentes in uanitate mentis suę: dum mentem habent obtenebratã &c. Quod de tro-po tenebrę diximus, etiã de uocabulo lux intelligendũ est, nimirũ qđ Ephesij lux, id est, lucidi facti, dũ per Christi

sti

sti spiritum edocti sint, quid uerum, quid falsum, quid honestum, & quid turpe sit: quemadmodum multis uerbis idem Paulus supra cap. 4. ostēdit.

Vt filij lucis ambulat.

Σύνθεσις συλλογιστικῆ, hoc est, collectiua, seu illatiua coniunctio, Heb. loquendi forma, omissa est. Nā quū Paulus per argumentū ab officio, seu noua p̄fessione, Ephesios à prauorū consortio dehortetur: cōmodè nūc subiūgit: Quandoquidē ergo filij lucis estis, hoc est, lucide, & illustri Christianorū professioni nomē dedistis, par est, ut uitæ quoq; puritate illi respōdeatis. Idē docet Paulus Rhom. 13. ubi inquit, nox præterijt, & dies illuxit &c.

Nam fructus spiritus situs est.

Per fructus spiritus, spiritualis hominis facta intelligit. Siquidē iā explicat, q̄ sint filij lucis, nimirū q̄ iusticię, et eq̄tati

tati student. Obseruabis autem quàm disertè has uirtutes, uitijs supra capite quarto sub finem positis, & ab initio istius, opponat. Siquidem bonitas iræ, & amarulentia, iusticia furto, & auaricia, ueritas mendacio, & omnibus fallacibus mundi illecebris contraria est.

Probantes quid sit acceptum domino.

Quasi diceret Paulus, ut summam omnia complectar: si re uera lucis filij estis, operam dabitis, ut omnia ea probetis, & ob oculos habeatis, quæ domino placent. Quæ autem dominus potissimum à suis requirat, lege Oseã duodecimo, Micheam sexto & Mat. capite uicesimo tertio ubi Christus iudicium, misericordiam, & fidem, legis præcipua esse docet.

Et ne commercium habueritis.

Quum modo spiritualis hominis, hoc est uere Christiani officium esse docu-

docuisset, bonitati, iusticię, & ueritati
 studere: nunc per amplificationē à con-
 trario demonstrat, quę Christiano ho-
 mini cauenda sint. Opera uero impio-
 rum idcirco infrugifera appellat, quod
 inclemētia, iniusticia, mendaciū, fraus
 insidię, ac reliqua uitia omnia, illis (si
 in ipsis perseuerauerint) & in corporis,
 & in anime perniciem uergāt. Deinde
 & à causa efficiente, & ab effectu, ope-
 ra tenebrarū appellat, propterea quod
 ij duntaxat prauis facinoribus studeāt,
 quorum mentes uanitate & cœcitate,
 obtenebratę sunt: & quod flagitiosam
 uitam ducentes, lucem fugiant, noctu
 enim pleraq; adulteria, furta, & homici-
 dia committuntur. Nisi forte Paulus
 per auxesim Gēteis tenebras, id est, nō
 solum cęcas, sed cęcitatē ipsam uocet,
 atq; earum infrugifera facta uitari ue-
 lit. A quo sensu, quę sequuntur, non ab

M horrent

horrent, cum inquit: Nam que secreto
fiunt ab istis &c. Quem sensum si seque-
ris, uides Paulum idem heic monere,
quod secundo Corinthiorum sexto u-
bi ait: Ne ducatis iugum cum infidelibus.

Quin ea potius etiam arguite.

Tantum, inquit abest, ut uelim uos Ethni-
cis in flagitiosa uita ducenda similes ef-
se, ut insuper etiam a uobis requiram si
forte fortuna in illorum sodalium in-
cideritis, ut eorum scelera corripiatis.
Heic docendi occasionem habes opti-
me lector, quatenus pijs cum impijs co-
suetudinem, & familiaritatem habere
conueniat, quatenus scilicet commer-
tia illorum in dei gloriam, & honorem
cedunt. Hoc si fiat, exemplum Christi
cum publicanis & peccatoribus conui-
uantis

uantis, item hic Pauli locus nihil uetat
 quo minus pij cum impijs amicitia in-
 eant, & cum illis conuersentur: Sin ue-
 ro impij ex uestra conuersatione dete-
 riores, & nos non meliores reddimur,
 adeo ut instar rabiosorum canum san-
 ctissimum dei uerbum lacerent, & in-
 star immundorum porcorum marga-
 ritum euangelicum a nobis oblatum co-
 spurcent, deniq; si nos illorum sceleri-
 bus iniquemur, & ex Christi, & ex Pau-
 li precepto 2. Cor. 5. discimus, illorum
 consortium uitandum esse.

Nam quae secreto fiunt ab istis,

*κατὰ ἄποκρῶτων, id est, per reticen-
 tiam turpia Gentium facta & nefandas
 omnis generis libidines reticet, ne &
 ipse in turpitudinis, ac obscœnita-*

M 2 tis

tis uitium dicēdo incidat. Hinc docendum puto, non solum turpia, & nefanda scelera suis nominibus in cœtu fidelium non esse nomināda, sed & eas partes corporis & earum usum, qui per se non inhonestus est, attamen citra obscœnitatis uitium nominari nō potest. De quo lege Ciceronem libro primo officiorum sub finem.

Sed omnia produntur à luce.

Quanquā inquit Paulus, Gentileis multa turpia secretò cōmittant, tamen temporis successu in lucem scelerata illorum facta prodibunt, & omnibus manifesta fient. Obseruabis autem quam eleganter in oppositio ne tenebrarum, & lucis perstet: & quod per lucem Christianos denotet, qui instar lucis omnia illustrant, iuxta illud primo Corinth. secundo: Spirituales homo dijudicat omnia, ipse uerò à nemine iudicatur.

Hinc

Hinc etiam factum est, ut Alexander ille *ψευδομαυλις*, id est falsus uates, Luciano teste, suas imposturas & prestigias coram Christianis exercere noluerit, quod scilicet oculati, & perspicaci iudicio essent, in discernendis uirtutibus à uitijs.

Nam quidquid manifestum redditur.

Græcum participiū τὸ φανερούμενον etiam actiue reddi potest, id quod Erasmus ante me uidit, ita ut sit mediū uerbi participium, & tum rectius cum interpretatiōe nostra, uocis luce, quadrabit, ita ut Paulus superiorē sententiam confirmans, dicat: Neq̄ mirum uobis uideatur, quod dixi turpia, & occulta Gentium flagitia à luce, id est, Christianis detegi. Siquidem quum sol, luna, & quodlibet lumen obscura illustret, multo magis Christiani uerę lucis filij, clandestina Ethnicorum facinora ma-

M 3 nifestare

nifestare queunt. Atq; ita Paulus nihil aliud heic cuincere conatur, quã quod Christus Matthei decimo discipulos suos docet, cum inquit: Nihil est tectum quod non sit retegendum: & nihil occultũ, quin futurũ sit, ut sciatur. Hinc igitur homines ab occultis facinoribus deterrebis, quod scilicet deum nihil lateat, & quum illi uisum sit, quantumuis clancularia, praua nostra & consilia, & facta fuerint, tũ ab eo palã fieri posse.

Quapropter dicit

Non constat quis hæc dicat, seu unde Paulus hæc depromserit, de quo Hieronymi commentarios, & Erasmi annotationes consule. Apparet autem Paulum apocrypho aliquo scripto, seu oraculo dei, eos ad uitæ puritatem adhortari uelle, qui omnis generis uoluptatibus, & turpitudine commaculati, & immergi essent.

Exper

Expergiscere qui dormis.

Quasi diceret Paulus, quandoquidē modo dixi, nihil non à luce manifestari, par est, ut quotquot tenebrosis operibus illis, hoc est, flagitijs in dormiscūt, à mortuis, id est, peccatis mortalibus resurgant, id est, resipiscant: hoc enim si fecerint Christus lux uera cordibus illorū illucescet, ac æternæ salutis uiam ostendet. Annotandum est autē, quod huius dicti autor, quisquis tandem fuerit, ipse metaphoram aperiat, quum dicit, & surge à mortuis, in eo enim declarat, quid per dormitionem, siue somnum intellexerit. Estq; pulchra allusio ad illud poëtarum figmentum, quo fingunt somnium lethi fratrem esse. Neq; illepide hoc ab illis fictum est. Etenim dormiēs semimortuus est. Id quod Ouidius hoc disticho elegantissime docet.

M 4 Stulte

Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago?

Longa quiescendi tempora, fata dabunt.

videte igitur quomodo circūspecte ambuletis.

Urget epilogum particularem quæ supra incepit, quum inquit: Ne sitis igitur consortes illorum &c. Concludit autem hoc, ad quod superius illos adhortatus erat, ne scilicet manibus impostorum sermonibus seducerent: né ue per impiorum prauam conuersationē contaminati in pristina scelera relaberentur.

Non ut insipientes, sed sapientes.

Cicero lib. 4. Tuscul. quest. eum appellandum esse sapientem censet, qui rerum diuinarum & humanarum cognitionē habeat; & rectè quidem cum M. Tullius, tum alij philosophi sapientem definierunt, At hoc in illis requiritur, quod sapientiæ autorem non agnoscunt, dum illa nature, & sue industrie tribuunt:

tribuunt: & quod humanas res, hoc est, honorē, & gloriam suam diuino honori, & gloriæ, adeoq; omnibus diuinis anteponunt. Quocirca sapiens Christianus is erit, qui rerum diuinarum, & humanarum tantam agnitionem sibi à deo donatam esse cognoscit, ut quidqd in hoc mundo caducū, & terrenum est, æternis cœlestibus rebus (quibus per Christi meritum potitur) postponat. Tàm igitur sapientes, & circumspectos Paulus heïc nos esse uult, quàm Christus, cū Matthei decimo inquit: Estote prudentes, uelut serpentes, & simplices sicut columbæ.

Redimentes occasionem.

Scilicet salutis assequēde: Perinde nãq; ut in oĩbus negotijs humane uite, occasio, & oportunitas tpspectādi est, sic & in rebus ad æternã uitã pertinentibus nequaquã negligēda est. Quum

M 5 enim

enim tempus ferendi & metendi uenerit, nisi occasionem urgeas, frustra posthac, aut saltem non sine incommodo, seueris, & messueris. Sic quoque nisi occasionē oblatis uerbi dei arripias, eiq; credas, frustra in posterum illud ablatum ex auribus requiras. Ταχιδ' nanq; ὁ καιρός, id est, occasio quā citissimè res immutat (ut Græcus Gnomographus inquit) μεταφέρει τὰ πρᾶγματα. Atque hinc factum est, ut Ausonius Poëta occasionis deę simulachrum ita depinxert. Primū ut rotæ insistet, propterea quod loco stare nequeat. Deinde idcirco alatum fingit, quod nisi prematur, cito aufugiat. Tertiò faciem illius ideo crinibus obuolutā, quod non ab omnibus cognosci uelit. Quartò eam ob rem in occipiti caluam esse, ne fugiens retineri possit, Quintò Pœnitentiam idcirco illi ueluti comitē adiunctam

iunctā, qđ pœnitudo, mœror, tristitia
eos maneat, qui occasione rei bene ge-
rēde amiserint. *Quod dies mali sint.*

Causam reddit, cur occasio salutis
nostre premēda sit, quod scilicet dies,
id est, status & cōdito huius seculi peri-
culosus, afflictus & calamitosus sit.

Multis enim machinis, & tormentis à
mundo, satana, et carne domestica ho-
ste nostra, cotidie impellimur. Nisi em̄
murū cordis nostri promissionibus ex
uerbo dei petitis, muniuerimus scutū
fidei iaculis opposuerimus, galeamq̄
salutis capiti imposuerimus, & gladiū
spiritus uibrauerimus, tantorū hostiū
impetus sustinere non possumus. An-
notabis aut̄ dies hēc synecdochicè ma-
los dici, qđ quidqđ ærūnosum, id etiā
malū sit. Qua forma loquēdi, & Chri-
stus Matt. 6, usus est, quū inquit: Suffi-
cit diei malitia sua.

Propterea

Propterea ne sitis imprudentes.

Quandoquidem, inquit, uobis cum uersutis, callidis, & dolosis hostibus res est, magna prudentia, & circumspectiōtia erit opus, ne de improviso ab illis opprimamini: tum autem prudentes, & circumspecti eritis, quū uolūtati diuinæ uestram subinde submittetis. Hoc enim uerè prudentis, hoc Christiani hominis officium est. Atque ita epilogum supra cœptū denuò urget, & concludit tandem, fallacibus impostoribus non esse auscultandum.

Et ne inebriemini uino.

Finita pargnesi de scortatione, auaritia, & stultiquio: aliam de ebrietate uitanda adgreditur. Neq̄ temere hoc à Paulo factum est, propterea quod ebrietas, scortationis, immundiciei, et stultiloquij fomes sit.

In

In quo est luxus.

Intemperantia & dictorum & factorum omnium, Germanicè, ein unmas in allen dingen. Atq; hoc est, qd Terentianns Chremes conqueritur, cum inquit: uicit uinum, quod bibi. Ac dum accubabā, quā uidebar mihi esse pulchrè sobrius: Postquam surrexi, neq; pes, neq; mens satis suum officium facit. Et quum tandem in Pythiam Thaidis ancillam incidisset, præ uini calore, quod uenas tumefecerat, libidine quoq; erga illam accēsus est: id quod ipse eidem ancillæ in hæc uerba confessus est. Verbū Herclè hoc uerū est. Sine Cerere, & libero friget Venus. Ab ebrietate itaq; populū tibi commissum dehortaturus, primū admonebis hoc uitium homine quouis, ne dicam Christiano, indignum esse. Deinde non minus corpori, quàm anime nocuum:

nocuum: id est, physicis rationibus, & exemplis cum ex sacris, tum prophanis autoribus, comprobato.

Sed impleamini spiritu.

Spiritus, inquit, sanct. musto impleamini, non uino: tum futurum est, ut non turpiloquium, petulantiam, & choreas prorupatis: sed in psalmodum, hymnorum, & canticorum spiritualium meditationem incidatis. Ceterum haec istarum uocum differentia apud Hebraeos est, ut *מְזַמְרִים*, id est, Psalmus contionem deo dicatam *הַלְלָהּ* uero, hoc est, hymnus, eiusdem dei encomium, siue laudem, significet. Estque elegans obscenarum cogitationum, colloquiorum, & canticorum oppositio, quae ex temerentia nascuntur.

Ac psallentes in corde uestro domino.

Disertè dicit in corde uestro, ut in
sanas

fanas uociferationes excludat: & ut Christianorum conuiuia à Bacchanalibus Gentium discerneret. Nam quū hæc dithyrambis, turpibus saltationibus, & furiosis clamoribus plena esset: Paulus è contra uult illa pro infano strepitu, psalmis, & hymnis ita frequentari, ut cor potius, quàm os agitetur, & ut domino cœnatur, non ut mutua lasciuia, prouocemus. Hunc germanum istius loci sensum existimo, necputo hinc euinci posse, quod necesse sit psalmos in templo à tota conuentione decantari: quandoquidem heic de conuiuandi more, non conueniendi in templo, loquitur. Neque tamen in hoc sum, ut impium putem esse, si quæ ecclesiæ in cœtu publico psalmos canant, præsertim quum sciam Paulū primo Cor. decimoquarto de

de conuentu contionis loqui, quū ait, psallam spiritu, hoc est, uoce, uel pronuntiatione, psallam & mente. At necessariū esse arbitror obseruare, quid in una quacūq; ecclesia commodum, aut incommodum sit, item quid temporis successu ex cantādi etiam pio instituto oriri possit. Quod em̄ ad plerasq; Helueticas ecclesias attinet, à publico illo psallandi more adeò alienæ sunt, ut in papatu cantionē de resurrectione Christi nunquam aptè, & distinctè cecinerint. Si quis igitur generalem psallēdi ritum in ecclesias nostras introducere uelit, cantores solario cōducendi erūt. Ex quo instituto quid aliud tandem oriturum esset, quā quod in papistica ecclesia ortum est? Nā cum pio nimirū zelo psalmi primitus decantarentur, in quantum abusum tādē res peruenit, omnes nūc uidemus. Sed dices,
 papisticorum

papisti-
corum cantiones nostris longè
dissimiles erant. Siquidem illæ in pere-
grina lingua decantabantur, nostræ ue-
ro nostrate nunc commodius & fru-
ctuosius fierent. Huc accedit, quod pa-
pistæ raro, aut nunquam psalmos suos
pro contione enarrant, nos uero eos
dem dexterrimè prius in nostram lin-
guam uersos explicamus, & in quem
usum canendi sint, admonemus. Ut
cūq; sit, per me unicuiq; licet, ut suo sen-
su abundet, mihi autem ecclesiæ Chri-
sti consultissimum uideretur, si quàm
minimum ceremoniarum haberet: ita
nanq; à uitiosa nostra natura compara-
tum est, ut rebus internis, & magis ne-
cessarijs neglectis, plus satis rebus exter-
nis, & friuolis tribuamus.

Gratias semper agētes de omnibus.

Suple & secundis, & aduersis. Hæc
discimus quod sit Christiani hominis

N officium

officium, nimirum ut læta, ac tristitia domino accepta ferat: ita ut in illis benignitatem, & beneficentiam dei agnoscat, & in gratiarum actionis opus erumpat, non solum si laetè, de quo hæc Paulus potissimum loquitur, à deo pascat: sed in omni rerum temporalium successu. In his uero beneuolam eiusdem dei manum exosculetur, & cogitet seu tenuem uictum, seu alias calamitates in hoc sibi immitti, ne rebus ex animi sententia fluentibus, in insolentiã, & dei contemptum incidat. Hinc est quod Paulus alibi in Corinthiis inquit: Dum castigamur à domino castigamur, ne cum hoc mundo condemnemur.

In nomine domini nostri.

Recte monet gratias deo patri per Christum filium agendas esse. Siquidem quum nos secundum uitiatam nostram naturam à illius inimici simus, nostræ gratiarum

rum actiones ei nigratissimæ forent, nisi prætento filij nomine acceptas faceremus. Quod autem Deus pater nos per filij sui nomen seu aliquid petentes siue gratias agentes exauditurus sit, & uoti compotes redditurus, ipse hac uoce cœlitus demissa ostendit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacitum est. Idem docet Christus quū ait: Quidquid petieritis à patre nomine meo dabit uobis. Hec igitur admonere poteris in omnibus seu precationibus, seu gratiarum actionibus, nullius sancti meritum, aut gratiam prætendam esse, præterquam unius Christi Iesu, qui solus dei, & hominum conciliator est, ut idem Paulus ad Timotheum scribit.

Deo & patri.

Et, hec rursus non copulatiua coniunctio, sed expositiua est. Quasi dice-

N 2 ret;

ret: Deo gratias agite, qui non solum conditor omnium rerum, & summum bonum est, sed etiam patrem ihs agere uult, qui à paterna ipsius uoluntate, & bonitate pendent.

Subditi uicissim alius alij.

Idest, ut idem Rhomanorum duodecimo docet, ad mutuuum amorem propensi sitis ita, ut alius alium honorando preueniat. Redit enim nunc ad generalem parænesim, quam à capitis istius principio inchoauerat, cum inquit: Et ambuletis in dilectione quem admodum & Christus dilexit uos. Porro quod addit cum timore dei, non temere factum est. Christianos nanq; docet, ut alius alii morem ita gerat, & obsequatur, ne obsequium à timore Dei, hoc est cultu, & religione ipsorum, alienum sit.

Vxores

Vxores proprijs uiris subditæ suis:

Per distributionem Rhetoricam à generali morum parænesi ad specialē transit, docens, quanta dilectio, & animi submissio omnem statum, sexum, & ætatem deceat. Magnam uerò emphasisim habet, quod dicit, proprijs maritis: per hoc enim illud obsequium excludit, quod scortum scortatori, & ad altera adultero præstat.

Quoniam uir est caput uxori:

Confirmatio est, quare uxore deceat marito tanquam domino suo parere, quia, inquit, uir caput est uxoris, id est, princeps, nutritius, tutor, ac seruator: id quod ipse Paulus mox apposita comparatione ostendit, quum ait, maritum eo modo coniugis suæ caput, & patronum esse, quo Christus ecclesiæ suæ, qui salutem toti corpori suo dat, dū ex saluberrimo capitis sui influxu,

N ; hoc

hoc est, sapientia, & prudentia spiritus sui omnia membra uegetat, & conseruat. Heic per occasionem admonebis, Christiani mariti officium erga uxore esse, ut ei in omnibus honestis rebus patrocinetur, & de omnibus necessarijs prospiciat: neue illa tanquam libidinis mancipio abutatur.

Itaq; quemadmodū ecclesia subdita est Christo.

Adaptat comparisonem ad institutum suum. Quasi diceret: Quemadmodum ecclesia Christum sponsum caput, & principem suum ueneratur, suspicit, illi unice adhæret, fidit, & tota ab illo pendet: talis quoque reuerentia, amor, & fides uxorem decet erga maritum suum. Circa hunc locum quid de inobedientibus, contumacibus, rixosis, & perfidis uxoribus dici possit, quisq; facile coniecerit.

In

In omnibus, intellige piis, & honestis rebus. Si enim his diuersa, & cōtraria maritus præceperit, illud Petri Actorum quinto ab uxore obiici potest. Deo oportet plus obedire, quàm hominibus.

viri diligite uxores.

Eadem similitudine de Christo, maritos quoq; adhortatur, ut meminerint se eo modo uxorū principes esse, quomodo Christus ecclesiæ, uidelicet ut eas diligant, non tyrannidem in illas exerceant. Quàm ardenti autem amore Christus ecclesiam suam sponsam charissimam prosecutus sit, ipse ostendit quum mox subiungit.

Et semetipsum exposuit pro ea.

Id est, mortem turpissimam obire non detrectauit, & hoc ideo.

ut illam sanctificaret.

Id est, in sanctū & mundū usum separaret, & ordinarēt. Pulchra autem allu

sio est ad magnorum principū morē, qui si quando humili, & obscuro loco natam puellam in uxorē ducturi sunt, prius eam ab omnibus sordibus abluunt, auro, & gēmis ornant, deniq; moribus nobilitate dignis imbuunt, ne principis mariti thoro ullam maculam aut ignominie notam aspergat.

Mundatam lauacro aque per uerbum.

Explicat, quomodo Christus ecclesiam suam sanctificauerit. Quod autem lauacro aque mundatam esse ait, bifariam intelligi potest. Primū ut per aque lauacrum externus baptismus, quo externæ Christi ecclesiæ initiamur, ideo significetur, quod mox addit, per uerbum. Bis nanq; idem dixisse alioquin uideri posset, si per aquæ lauacrū, Christi, hoc est, spiritus sancti, & internū baptismū interpretareris. Quem sensum si sequaris, idē erit cum eo, quod Christus

stus

stus Marci ultimo dixit: Qui crediderit, & baptisatus fuerit, saluus erit. Deinde si cui placet, per aquæ lauacrum, internum baptismum intelligere, tum particule illæ, per uerbum, appositiuè, & expositiuè additæ sunt, ut scilicet declarent, quomodo ecclesia per aquam mundata sit, quippe dum uerbo euangelico crediderunt, quo ihs omnibus saluus promittitur, qui summa fiducia in Christum credunt, qui se puram, et mundam hostiam pro nobis impuris, & immundis, purificandis & mundandis in ara crucis, patri suo obtulit. Et tum idem hoc loci Paulus uellet, quod Christus Ioannis tertio cum ad Nicodemum inquit: Amen dico tibi, nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest regni dei capax esse. Item Ioannis decimo quinto: Iam mundi estis propter sermonem quem audistis. Ex his duobus

N 5 sensibus

sensibus utrum quisq; malit, sequatur
 mihi autem prior idcirco magis arri-
 det, quod in ecclesia Christi hæc duo
 potissimum exerceantur, ac uigeant,
 uerbum uidelicet dei, & sacramenta.
 Neq; uero quum per aquæ lauacrum
 externum baptismum intelligi uolo,
 in hoc sum, ut putem per eum aliquid
 gratiæ nobis infundi, ut papistæ, & qui-
 dam euangelistæ somniât, sed ut dixi,
 solūmodo pro initiali, & sacro sanctis-
 simæ Christianorū symbolo cōtionis il-
 lū accipio. Solus nnaq; spiritus est, q nos
 innouat, & uiuificat, nec ulla creatura
 aut opus externū hoc præstare potest.
 Etenim si iuxta eiusdem Pauli sententi-
 am in Galat. cap. 5. Circūcisio in Chri-
 sto Iesu nihil ualet, nimirū nec cuiquā
 prodest, aqua duntaxat tinctum, & ec-
 clesie inauguratum esse, nisi fidem per
 dilectionem operantem (quā certe a
 quæ

que pfusio non prestat, alioqn nanq; omnes baptisati fideles essent) habeat.

Ecclesiam non habentem maculam.

Ex istis circūstantijs patet, Paulum heic non de externa ecclesia loqui, in qua boni, & mali usq; ad finem mundi erunt, ut Christus duabus similitudinibus de tritico zizanijs obsepto, & uericulo bonis, & malis piscibus impleto ostendit: sed de interna, quæ nullius præterquam Christi pastoris sui uocē audit, ut Christus ipse Ioan. 10. docet, & quæ soli deo cognita est. Porrò quod Paulus ecclesiam hanc immaculatam nullis neq; rugis, neq; næuis aspersam appellat, nō ideo sequit̄, re uera pios, & fideles nō peccare (ut imperiti Ana baptiste ganniūt) Tum em̄ Ioānes falso scripsisset, cū inqt: Si dixerimus nos peccatū nō habere, mēt̄imur, & ueritas in nobis nō est. Quod autem idem
Ioannes

Ioannes ait: Qui ex deo est, nō peccat, & Paulus hec ecclesiam Christi irreprehensibile esse docet: hinc fit, quod tamen si pijs, & fideles peccatores sint, & indies delinquant, tamen sanctificator illorum, & sponsus Christus Iesus, delicta illis propter uestem nuptialem (hoc est, fidem, & charitatem in ipsum, & proximos ipsorum,) nō imputat. Atque hoc est, quod idem Paulus Romanorum octavo scribit: Nulla est condemnatio his, qui sunt in Christo Iesu. Sed diligenter observa, quā disertè isthic à Paulo addatur.

Qui nō iuxta carnē uersantur, sed iuxta spiritū.

Quasi diceret, peccata ijs Christianis non imputantur, qui omnibus modis, & conatibus operam dant, ne spiritus, qui in ipsis regnat, à carne, id est, carnalibus concupiscentijs, opprimat.

Sic

Sic debent uiri diligere uxores suas.

Nunc demum post longum hyperbaton interiectum, accomodat comparisonem ad institutū suum. Quasi diceret: Sic inquam debent uiri uxores suas diligere, ut Christus ecclesiā sponfam suam. Quemadmodum enim is quum caput illius sit, dum illam amat, semetipsum quoq; amplectitur, utpote sua ipsius membra: sic & mariti quū coniugum suarum caput sint, meminerint in se diligendis illis, sua ipsorū membra diligere. Estq; hoc uehemēs epichirema, quo ad coniugis amorem quemlibet maritum adhortatur, quū inquit.

Vt sua ipsorum corpora. Qui diligit suā uxore se ipsum diligit. Nullus enim unquam.

Confirmatio est per locum à cōtrario, & simili, tametsi similitudinis nota iuxta Hebraicam loquendi formam
omissa

omissa sit: Quasi diceret: Quemadmodum enim nemo, etiamsi coniugij expertus fuerit, unquam tantum ab humanitate, & ab omnibus gratijs alienus fuit, quin suum corpus quantumuis etiam turpe, ac distortum sit, amauerit, nutrierit, & fouerit, sicut & Christus ecclesiam: Sic nec conuenit, ut maritus uxorem suam (cum qua unus homo fit) quantumlibet deformem, ægotam, & morosam contemnat: quin potius decet, ut illam non secus amet, ut se ipsum. Nam quum illam amanter complectitur, alit, ac fouet, non nisi in alteram carnis suæ partem, humanus & beneficus est.

Quoniam membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius, & ex ossibus eius.

Hanc totam pericopam paræthesi includendam censeo. Nam quum Paulus adhuc in argumento à Christi exemplo sumpto

sumpto perstet, ac moneat, ut mariti uxores suas perinde ut semetipsos diligant, ut Christus ecclesiam, id est, corpus suum diligit: comode nunc per parenthesis interserit, cur ecclesia Christi corpus sit, quod scilicet omnes, qui in ipsum credant, membra corporis Christi, ex carne eius, & ex ossibus eius sint, *αὐτοῦ* Græce legitur, ut non nisi ad dñm referri possit. Ex qua similitudine uterque cōiunx sui officij admonet, quippe ut uxor ecclesie Christi exemplo uiro suo in omnibus licitis morē gerat, eumque uereat. Ecōtra ut Christi ecclesie principis exemplum imitetur, ut quemadmodū is ecclesiam, corpus suū amanter cōplectitur, alit, ac fouet: sic et maritus erga coniugem, carnē suā, affectus sit.

Huius rei gratia.

Nunc demū similitudinē seu imperfectā inductionē, adaptat ad institutū suum

suum, & ad hunc modū colligit. Quā
 doquidem nullus cœlebs tam inhumā
 nus est, ut suam ipsius carnem odio ha
 beat, & iuxta dei sentētiā Geneseos
 secundo capite ex utroq; cōiuge unus
 homo fiat: par igitur est, ut quēadmo
 dum quisq; extra matrimonium suam
 carnem diligit, sic & maritus uxorem
 suam, alteram sui partem diligat, ac de
 omnibus rebus necessarijs pro uiribus
 suis, eidem prospiciat. Porrò ne quis
 miretur, quo pacto ex duobus coniu
 gibus unus homo cōfletur, scias talem
 tropum esse, qualē Pythagoras quoq;
 usus est, quū dixit ex pluribus amicis
 unū fieri. De quo uide Ciceronem li
 bro officiorū ubi de gradibus societa
 tis humanæ disserit. Et Erasmi secun
 dum prouerbiū. Amicitia æqualitas.
 Amicus alter ipse. Hinc igitur docen
 dum puto, tribus nominibus coniugij
 sanctitatem,

sanctitatem, & amorem conjugalem nobis à deo commēdari. Primū quod ipse matrimonium primitus instituit, & filius eius Iesus Christus id sua præsēntia in nuptijs Canæ Galileę, decora uerit. Deinde quum ex eiusdem præcepto progenitoribus nostris nihil nō debeamus, tamē uxores magis sectandas & iuuandas esse Gen. 2. præcipiat. Postremo quod per matrimonii uinculū, consensum, & concordiam, ex duobus *ἐκ τῶν δύο*, id est, alter idem, & unus homo fiat.

Mysterium hoc magnum est.

Per amplificationē à circumstantiis amorem conjugalem Ephesiis etiam atq; etiam commendat: Quasi diceret: Dum uir uxori coniungitur, præterquam quod ex duobus unus fit homo, coniugium illud maximum quoddam arcanum præ se fert. Quemadmodum

ΕΙΣΙΝ Ο

nanq;

nanq; maritus indissolubili uinculo amoris, uxori astringit, ad eo ut & secunda & aduersa omnia communia habeant: Sic & Christus ecclesiae sponsae suae copulatus est, dum illius poenā pro peccatis meritam, in sua carne dependit, & dum ipse unicus, & naturalis heres patris sui, nos eterni gaudii cohæredes facit. Cæterum quo pacto eorum argumenta diluenda sint, qui ex hoc loco sacramentū matrimonium esse euincere conatur, uide Zuinglii præceptoris nostri minime poenitendi libellum de uera & falsa religione.

Quanquam & uos.

Correctio rhetorica est: quasi diceret non solum hoc mysterium in conubio obseruandum est, sed, ut ad institutum reuertar, & concludam, ut uos quoque singuli singulas uxores uestras non secus diligatis, ut uosmetipsos. E

- contra

contra ut uxor discat maritum tanquā
caput, principem, & patronum suum
reuereri. Est enim epilogus particula
ris loci de amore coniugali.

CAPVT VI.

Perstat in eadem distributione pare
ne seos supra cap. 5. cœptę, cum in
quit: Subditi uicissim alius alii &c. Ete
nim speciatim docere pergit, quod sit
officium liberorum erga parentes, &
horum in filios. Quod seruorum in he
ros, & uicissim quod illorū in seruos.
Deniq; ut summatim omnia comple
ctar, quod sit officium subditi erga ma
gistratum, & econtra.

Filij obedite parētibus.

Paulus nomine parentū non solum
progenitores nostros accipit, uerume
tiam tutores, pēdagogos, p̄ceptores
& seniores quosq;. Quod autem addit
in domino, innuit non nisi in iustis, &

O 2 equis